

# KULTURVÄRDEN

## NORGES TACK

*Hotell på helig norsk mark*

## FÄNGSLANDE LUSTSLOTT

*Japanska influenser på Svartsjö*

## TAPETERNA TALAR

*Historien sitter i väggarna*

# K

## KULTURBÄRARE SOM GÅR

*Stor avskedsinteröju med Bo Jonsson*

## DÖSDÖMD FÖR DRAMATEN

*Anders Lindeberg vägrade be om nåd*

## SLOTT BLEV FRIMÄRKEN

*Ulriksdal, Läckö och Vadstena*

# PÅ JAKT

*Efter Tullgarns  
ursprung*



# INNEHÅLL

## Förändring är vårt jobb!

Förändring. Ett ord som kan skapa både oro och förväntningar. För Statens fastighetsverk är det något naturligt. Vår vardag består i att förändra. Vårt motto är tradition i utveckling. Byggnader anpassas efter hyresgäster och fastighetsbeståndet ändras över åren. Den största förändringen nu är att SFV precis har



fått en ny generaldirektör. Välkommen Thomas Norell!

Även tidningar behöver förändras över tiden. Som mångårig läsare av Kulturvärden ser du säkert att vi har »ny kostym«. Innehål-

let är i stort sett detsamma men presenteras på ett mer varierat sätt för att skapa bättre läsrytm så att du som läsare ska få en bättre helhetsupplevelse. Ett sätt kan vara att dela upp berättelsen i fler enheter och att ge en konkret vägbeskrivning, som i artikeln om Voksenåsen. Eller att låta berättelsen formas efter bilderna, som i artikeln om Tullgarn. En strävan är att befolka berättelserna med människor. Som i anekdoten om Anders Lindeberg och i artikeln om våra hyresgäster på Svartsjö slott.

Vi är förstas nyfikna på vad du tycker. Skicka gärna ett mail till [kulturvarden@sfv.se](mailto:kulturvarden@sfv.se) och berätta.

Ett av SFV:s uppdrag är att göra det svenska kulturarvet tillgängligt för fler. Halva kungariket är ditt och Kulturvärden ska ge dig chansen att kika in på de ställen du är delägare i. Kanske kan det ge dig nya kunskaper eller inspiration till utflykter.

Trevlig läsning önskar

MIA FERNLUND  
Chefredaktör

ANN-CHARLOTTE SPEGEL-BERG  
Kommunikationschef och ansvarig utgivare

## KULTURVÄRDEN NUMMER 1, 2010



Kulturvärden utges av Statens fastighetsverk med fyra nummer om året.

### Ansvarig utgivare

Ann-Charlotte Spigel-Berg

### Chefredaktör

Mia Fernlund

E-post [kulturvarden@sfv.se](mailto:kulturvarden@sfv.se)

### Redaktionell produktion

Rejäl Kommunikation AB

### Redaktör

Tomas Eriksson

### Art Director

Pompe Hedengren

### Medverkande i detta nummer

**Skribenter** Mats Carlsson Lénart, Petter Eklund, Sofia Eriksson, Tomas Eriksson, Mia Fernlund, Hedvig Hedqvist, Jacob Hidemark, Lena Severin, Monica Strandell, Jeanna Ullén

### Fotografer

Nina Broberg, Morten Brakestad Åke E:son Lindman, Melker Dahlstrand, Jacob Hidemark, Monica Strandell, Stig Marlon Weston

### Illustratör

Joanna Hellgren

Repro Jeanette Andersson

Tryckeri Trydells, Laholm

### Prenumeration

Se sista sidan eller

[www.kulturvarden.se](http://www.kulturvarden.se)

Postadress Box 2263,

103 16 Stockholm

Gatuadress Järntorget 84

Telefon 08-696 70 00

[www.sfv.se](http://www.sfv.se)

issn 1104-845x

### Omslag

Stora matsalen på Tullgarns slott

Foto Jacob Hidemark



# 14

**TULLGARNNS NYA SIDA**  
Slottet vänder en ny fasad mot sommarens besökare.

# 6

**50-ÅRS JUBILEUM**  
på Voksenåsen, Norges gåva till Sverige för hjälp under andra världskriget.



**Ulrika Bergström,**  
kulturarvschef  
på SFV.

NINA BROBERG





# 24

## GD LÄMNAR SIN POST

Generaldirektör Bo Jonsson går i pension efter att ha lett Statens fastighetsverk i sju år.



# 28

## »TA AV HUVUDET BARA«

Dramatens grundare Anders Lindeberg dömdes till döden av Karl XIV Johan. Han vägrade be om nåd.



# 12

## NY AMBASSAD

Svensk design imponerar i Chile.

# 32 SVARTSJÖ SLOTT

Japaninspirerad fest i rokokoslottet.



# 5

## SLOTT BLIR FRIMÄRKEN

Läckö är ett av de sex slott som hedras.

# 22 TAPETERNA TALAR

Väggarna som berättar en spännande historia för oss.



## Varför är Förbifart Stockholm en så viktig fråga?

**Ulrika Bergström, varför är Förbifart Stockholm, den nya motorvägsförbindelsen förbi city, en högaktuell angelägenhet för Statens fastighetsverk?**

– Förbifart Stockholm passerar Lovö och världsarvet Drottningholm som Statens fastighetsverk förvaltar. Det är en fantastisk miljö som är värd att bevaras för framtida generationer. Som kulturarvsresurs är Lovö inte bara en lokal och regional angelägenhet utan ett riksintresse

jämförbart med Djurgården. Några av de förslag som Vägverket överväger har så stora konsekvenser för kulturmiljön att de innebär en risk för internationell kritik av hur väl vi förvaltar vårt världsarv.

### Hur kommer det sig?

– Motorvägen ska gå i en tunnel under hela Lovön. Ekerö kommun vill att av- och påfart till Ekerö ska ske via två cirkulationsplatser på Lovö och att Ekerövägen ska breddas och göras fyrfyllt till Nockeby.

Under byggtiden, som väntas pågå i minst åtta år, behövs bland annat arbetstunnlar, omdragna vägar och provisoriska hamnar. Även om spåren går att utplåna återstår ändå anläggningar, så som friskluftsintag, luftutbytesstationer och dagvattendammar.

### Så vad är den bästa lösningen?

– Statens fastighetsverk vill att när Ekeröborna kan ta Förbifarten norr- och söderut bör Ekerövägen få tillbaka sin karaktär av

landsväg, att kollektivtrafiken prioriteras så att Lovön/Kärsön kan utvecklas som ett levande jordbruks- och rekreationsområde med världsarvet Drottningholm i centrum. Det förutsätter att Ekerövägen inte blir en barriär och en smitväg mellan Förbifarten och Bromma. Vägverket driver nu en process som vi är involverade i och vi ser fram emot alternativa lösningar som inte gör avkall på de kultur- och naturhistoriska behoven.



## THOMAS NORELL NY GENERAL- DIREKTÖR

Regeringen har utsett Thomas Norell till ny generaldirektör att leda Statens fastighetsverk.

Han är född 1944 och förordnas som generaldirektör under tiden 1 april 2010 till 31 december 2011. Han har tidigare bland annat varit verkställande direktör för Akademiska hus, planeringsdirektör vid Byggnadsstyrelsen och departementsråd vid finansdepartementet.



En förstudie anger 31 platser på Statens fastighetsverks områden som kan användas för vindkraft.

## SFV öppnar för vindkraft

En ny förstudie visar vilka av Statens fastighetsverks landområden som kan vara lämpliga att använda för etablering av vindkraftsverk.

Förstudien har tagits fram av Enefjärn Natur AB i Umeå och föreslår 31 områden som bör prioriteras i första hand. I studien redovisas vindförhållanden på olika platser och exempelvis avståndet till det befintliga kraftnätet. Även begränsande faktorer tas upp såsom värdefulla natur- och kulturmiljöer eller närhet till bebyggelse, vilket gör vindkraftsetablering olämplig.

– Nästa steg blir att fördjupa diskussionen kring etablering av vindkraftsanläggningar på de marker Statens fastighetsverk förvaltar, säger Pär Färdmo, fastighetschef vid SFV.



## SKYLTA FÖR KULTUROBJEKT

106 skyltar och 50 objektsbroschyrer producerades förra året av Statens fastighetsverk. Exempel på fastigheter som stoltserar med ny skylt och/eller broschyr är: Linköpings slott, Sveriges ambassader i Köpenhamn och Tokyo, residensen i Östersund, Umeå och Luleå, Sjöhistoriska museet, Skansen Lejonet, Skansen Kronan, Kvarteret Tigern och Tommarps kungsgård.

## GRÖN FÖREBILD UTOMLANDS

Statens fastighetsverk förvaltar fastigheter i flera länder där vattenbrist råder. Eftersom SFV:s satsning på att minska energiförbrukningen med 26 procent fram till 2016 även gäller dessa länder, började SFV i höstas att skicka ut strålsamlare och flödesreglerare till svenska ambassader. Strålsamlarna blandar ut vattenstrålarna med luft och flödesreglerarna begränsar maxflödet vilket minskar vattenförbrukningen med 20–30 procent och sparar dessutom energi.

Hittills har 600 strålsamlare sänts till ambassader och svenska myndigheter.



## TORUN PÅ 100-I-TOPP

Tidskriften RUM har listat de 100 mäktigaste inom design och arkitektur. SFV:s Torun Hammar kom på plats 56.

»Leder arbetet med restaureringen av slottet, ett arbete som kommer att pågå i minst tio år. Många byster och kornischer ska hitta tillbaka till sin ursprungliga form.«

– Det är roligt att projektet och SFV uppmärksammas, säger Torun Hammar.

## BYGGER NYTT I ASIEN

Statens fastighetsverk har fått regeringens uppdrag att projektera för en ambassadanläggning i Pakistans huvudstad Islamabad. Pakistan räknas som en av världens farligaste länder och stor vikt läggs vid säkerhetsfrågorna.

– Säkerheten är viktig både vid uppförandet av byggnaderna och i byggnadernas utformning, säger Berit Nilsson, fastighetschef på Statens fastighetsverk.

I Peking pågår sedan i mars en ombyggnation av den svenska ambassaden. Den utökas med en kontorsbyggnad på 100 kvadratmeter på tomten i San Li Tun. Byggnaden är ritad av Ahrbom & Partner.

**Lars Sjööblom  
har graverat  
frimärkena med  
Läckö och Sofiero.  
För första gången  
har han använt  
en elektronisk  
ritplatta.**

## Brevskrivare gillar slott

Svenska slott är ständigt återkommande önskemotiv när Posten skapar nya frimärken. Nu kan tre av Statens fastighetsverks slott klistras på kuverten.

Fem gånger om året trycker Posten nya frimärken i olika valörer. Större brev kan i år prydas med Ulriksdal, Läckö, Vadstena, Tjolöholm eller Sofiero slott, de tre första förvaltade av SFV.

– Det är verkligen roligt att Posten väljer några av våra mest uppskattade besöksmål som motiv. Frimärken har en värdegemenskap med vårt kulturarv och vi bidrar gärna med fler förslag, säger Ann-Charlotte Spegelberg, SFV:s kommunikationschef.

Vem som helst kan önska motiv när nya frimärken ska tryckas och just slott är en vanlig önskan bland svenskarna. Av de fem som har valts ut till årets frimärken är Läckö det enda som har varit med tidigare.

Frimärkena är skapade via handgravyr. Varje motiv kräver sin egen teknik och arbetas fram med mikroskop i skala 1:1. Just slotten har Postens Lars Sjööblom och Martin Mörck graverat efter förlagor av Eva Wilsson. Den som vill pryda sitt kuvert med ett svenskt kulturarv har minst ett år på sig innan frimärksmotiven byts ut igen.

TEXT JEANNA ULLÉN

FOTO MELKER DAHLSTRAND



**Läckö slott blir frimärke  
för andra gången.**

*Norge tackade Sverige  
för hjälpen under andra världskriget  
genom att bygga och skänka hotellanläggningen  
Voksenåsen i Nordmarka på Holmenkollens topp.*

TEXT MATS CARLSSON LÉNART *frilansjournalist*

BILD MORTEN BRAKESTAD

*Ett stycke Sverige på*  
**HELIG  
NORSK  
MARK**

NÄR NORGES STATSMINISTER EINAR Gerhardsen den 9 maj 1955 till Sverige överlämnade en stor och exklusiv tomt i skogs- och bergsområdet Nordmarka utanför Oslo var Karl Einar Ellingsen en sexårig pojke i den nordnorska staden Bodö.

– Vi bodde faktiskt i ett »svenskehus«, ett hus som kommit som hjälp från Sverige efter att tyskarna bombat många städer i Norge i april 1940, säger Ellingsen.

Hans hemstad Bodö var den stad som fick allra flest svenskehus, 157 stycken av totalt 624 som skänktes av Sverige. Andra städer som fick många hus var Narvik och Molde.

40 år senare blev Bodögutten Karl Einar Ellingsen utsedd till direktör för Voksenåsen A/S, det bolag som driver verksamheten på anläggningen.

– Bolaget ägs till 100 procent av Kulturdepartementet i Stockholm. Landshövding

Eva Eriksson i Karlstad är ordförande i Voksenåsen A/S, berättar han.

Karl Einar Ellingsen är musikpedagogen som blev kulturadministratör och hotelldirektör. Under tiden som direktör för den norska riksmusikorganisationen valdes han 1990 in i styrelsen för Voksenåsen A/s. Högste chef för bolaget har han varit sedan 1996.

– Då hade Voksenåsen tappat lite av sin ursprungliga stil och själ. Varje tidigare direktör hade haft sin idé om inredning och färgskalor. Jag ville återta den atmosfär som Voksenåsen hade vid invigningen 1960, säger Karl Einar Ellingsen.

Därför har han under sina 14 år som chef för Voksenåsens tillsammans med anläggningens arkitekt sen starten Hans Kjell Larsen och inredningsarkitekten Ranveig Getz återställt och förädlat





## VOKSENÅSEN 501 METER ÖVER HAVET

**Är:** Norskt hotell och konferenscenter som tilldelades Sverige i nationalgåva efter andra världskriget.

**Beläget:** På Holmenkollens topp, 501 meter över havsnivån och 12 kilometer från Oslo.

**Ritad av:** Hans-Kjell Larsen och Terje Thorstensen, med assistens av Martus Sundt Hansen och Arne Ligaarden.



interiörer och inredning.

Han har utvecklat kärnan i tanken med Voksenåsens kultur- och programverksamhet.

– Utan denna verksamhet skulle vi inte vara någonting, inte ha något existensberättigande vare sig som norsk nationalgåva eller som ett statsägt svenskt konferenshotell i Norge.

Från början var tanken med Voksenåsen att svensk ungdom skulle komma dit för att möta norsk kultur. Med tiden har inriktningen ändrats och i dag är Voksenåsen mer ett stycke Sverige i Norge, där det till

exempel firas valborg och midsommar. I år blir det storskrämsvisning av kronprinsessan Victorias och Daniel Westlings bröllop. En rad seminarier och konferenser på svensk-norska teman eller med medverkan av både svenska och norska deltagare arrangeras också varje år.

– Vår senaste seminariesatsning »Dag Hammarskjöld-programmet« är mer internationellt inriktad och vi kallar den ett nordiskt öra mot söder. I Afrika, Asien och Latinamerika har vi partners som kan hjälpa oss att vidga perspektiven, se nya utmaningar

och kanske även lösningar.

Dag Hammarskjölds ande finns på något sätt närvarande inne i Voksenåsen. Kanske beror det på den starka 1960-talsstämningen som miljöerna förmedlar, kanske beror det på det stora internationella engagemang som de två länderna som möts på Voksenåsen visat under efterkrigstiden.

Voksenåsen är även ett mycket populärt konferenshotell ovanför Holmenkollen med en fantastisk utsikt över Oslo och Oslofjorden.

– Intäkterna av konferens- och hotellverksamheten bidrar till

## SVERIGES HJÄLP TILL NORGE UNDER KRIGET

*Den svenska samlingsregeringen ville hålla landet utanför andra världskriget så långt det gick. Till sist blev dock läget för svårt i grannländerna. Svenska Norge-*

*hjälpen startades år 1942, med syfte att samordna humanitära insatser till det då ockuperade Norge. Hjälpen finansierades främst via gåvor och bidrog med både smått*

*och stort. Många norrmän som mist sina hem kunde få ett så kallat svenskhus att bo i. Svenskehjälpen, som insatsen kallades i Norge, byggde sjukhus och transporterade*

*dit personal. Man försåg barnen med skolmat och privatpersoner skickade kläder och leksaker. Också äldre försågs med livsmedel. Sverige tog dessutom emot drygt 50 000*



RÖDA KORSET





*A tät dimma och djup snö  
halkade Terje nerför en slänt  
och då förstod jag att nyckeln  
var att byggnaden skulle  
anpassas till naturen*



finansieringen av Voksenåsens kultur- och seminarieprogram. Vi är kommersiella men på en högkulturell nivå.

**D**e flesta av konferensgästerna är norrmän. En del av dem kommer till Voksenåsen utan att känna till att anläggningen är ett norskt tack för den svenska hjälpen till landet under kriget. En del av dem kanske vet om det, men bär på en fördom att Sverige inte gjorde särskilt mycket för att hjälpa sitt broderfolk under de svåra åren.

– Centralt placerad i anläggningen har vi en utställning om bakgrunden till varför vi finns. Där talar vi om hur många norrmän som räddades från koncentrationslägren med de vita bussarna från Sverige, hur många norska skolbarn som dagligen fick sin skollunch av Sverige, om »svenskehusen« och mycket annat, berättar Karl Einar Ellingsen.

Med undantag av de 624 husen som Sverige skänkte under krigets första år 1940, så tog det ganska lång tid innan den svenska hjälpen kom i gång. Organisationen Svenska Norgehjälpen

grundades 1942. Därefter blev hjälpen desto större. 72 miljoner, vilket i dag motsvarar 1,35 miljarder kronor, skänktes av svenska folket till Norge under krigsåren.

– På Voksenåsen driver vi ett intensivt arbete för att sprida kunskap om Sveriges humanitära insats under andra världskriget, en insats som i dag nästan är bortglömd, men som kan stå modell för hur ett samarbete mellan Sverige och Norge kan förverkligas än i dag. Därför är historien viktig och måste förmedlas gång på gång, avslutar Karl Einar Ellingsen.

**norska flyktingar.** Efter den tyska ockupationen fängslades närmare 10 000 norrmän i norska och tyska koncentrationsläger. Den svenske greven Folke Bernadotte startade aktionen *De vita bussarna* för att rädda skandinaver från fånglägren. Ungefär

**15 000 människors liv uppskattas ha räddats genom att Bernadotte och de Vita bussarna hämtade tillbaka dem till hemländerna.** Av dessa var omkring 7 000 norrmän. Utöver den humanitära insatsen bidrog Sverige med militär hjälp. Ungefär 13 000 norrmän

**utbildades av svensk militär för att kunna sättas in mot de tyska ockupationsstyrkorna, berättar Thomas Roth, 1:e intendent vid Stockholms Armémuseum.** Förutom sjukvårdstjänst och förbindelse-tjänst bedrev svenskarna, i samförstånd

**med den norska exilregeringen i England, större fältövningar för norska soldater.** För att inte göra tyskarna misstänksamma angavs att det handlade om så kallade polistrupper. JEANNA ULLÉN



**Tage Erlander och kung Gustav VI Adolf tog emot Voksenåsen från kung Olav och Einar Gerhardsen.**



### **HANS-KJELL LARSEN**

*upptäckte sin kreativa ådra när en firma i Eskilstuna gav honom en verktygssats. Redan som nyutbildad arkitekt ritade han Voksenåsen.*

### **KARL-EINAR ELLINGSEN**

*växte upp i ett av de hus Sverige skänkte till Norge under kriget. Nu för han historien vidare som direktör för Voksenaasen A/S.*

## *HANS-KJELL LARSEN vann arkitekttävlingen om »svenskhemmet« på Voksenåsen.*

DEN NU 78-ÅRIGE ARKITEKTEN Hans-Kjell Larsen och hans kollega Terje Thorstensen vann arkitekttävlingen om »svenskhemmet« på Voksenåsen på 1950-talet. Larsen har sedan invigningen 1960 varit anläggningens »husarkitekt« och svarat för alla förändringar, om- och tillbyggnader som gjorts under de 50 år som gått.

Hans-Kjell Larsen var helt färsk som arkitekt när han och studiekamraten Terje Thorstensen började arbeta på ett bidrag till en arkitekttävling gällande

den norska nationalgåvan till Sverige.

– Vårt förslag var det enda i tävlingen med en modern profil. De flesta andra projekten var nationalromantiska byggnader, lite i stil med Voksenåsens granne Lysebu, minns Hans-Kjell Larsen.

Lysebu är Norges nationalgåva till Danmark, ett herrgårdsliknande byggnadskomplex som Norge skänkte till Danmark 1947, åtta år innan Sverige fick Voksenåsen som gåva av Norge.

– Terje och jag var uppe här kring

julen 1955 för att se hur vi skulle lösa vår uppgift. I tät dimma och djup snö halkade Terje nerför en slänt och då förstod jag att nyckeln var att byggnaden skulle anpassas till naturen. Den skulle inte vara uppe och inte nere utan båda delar. Låga moderna byggnader som följde naturens linjer.

Larsens och Thorstensen's förslag »Scherzo« (namnet från en del av Haydns violinkvartett som arkitekterna inspirerades av under arbetet med tävlingsbidraget) med sin lågmälda

senfunkis vann över de norska romantikerna. Den berömde svenske funkisarkitekten Sven Markelius var ett tungt namn i tävlingsjuryn och den som mer än andra såg till att nationalgåvan – det nya svenska huset på höjderna ovanför Oslo – blev något modernt och framåtsyftande snarare än historiskt tillbakablickande.

**H**ans-Kjell Larsen var själv ett av hundratusentals norska barn som fick hjälp från Sverige under andra världskriget.

– Min far som var valfångare befann sig vid Antarktis när tyskarna invaderade Norge den 9 april 1940. Han och de andra på hans valkokeri lyckades undvika att bli uppbringade av tyskarna, som ville åt de på flera sätt värdefulla valoljorna som de var på väg hem med. De flydde till Halifax i Kanada där de blev kvar hela kriget. För att underlätta för mor blev jag fadderbarn åt företaget E A Bergs Verktygsfabrik i Eskilstuna, som kriget ut skickade pengar och förnödenheter till mig.

En julklapp från Eskilstunafirman, en sats med snickarverktyg, hade också stor

betydelse för att den då 13-åriga Hans-Kjell upptäckte sin fallenhet för hantverk och skapande och till slut valde att utbilda sig till arkitekt.

– Voksenåsen har byggts till och om i flera omgångar. Hans-Kjell har varit arkitekten bakom alla. Anläggningen har förädlats och han tycker att resultatet blivit bra.

Voksenåsen i dag är mycket mer identiskt med det förslag och de ideal som Terje och jag vann med än det var vid invigningen 1960, säger Larsen.

Men nu avgår Hans-Kjell Larsen som Voksenåsens arkitekt. Hans efterträdare blir arkitekt Tarald Lundevall från den internationellt kända norska arkitektbyrån Snøhetta. Lundevall var projektarkitekt vid bygget av Operahuset i Oslo som invigdes 2008.

– Men jag tycker det är fantastiskt att SFV gett mig förtroende att fortsätta så länge och det visar på stor respekt hos förvaltaren för den ursprungliga gåvan och dess filosofi. Den respekten har varit min ledstjärna, säger Hans-Kjell Larsen som trots att han i år fyller 79 ännu är en aktiv arkitekt med nya projekt på gång.

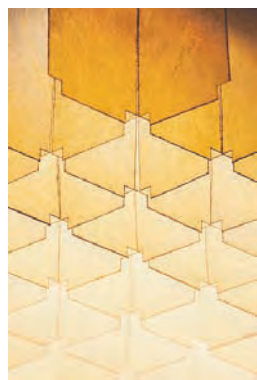
MATS CARLSSON LÉNART



»Den tidstypiska arkitekturen fungerar väl än i dag och alla de tillbyggnader som gjorts smälter väl in. Just nu utvecklar vi Voksenåsen med en ny svit och nya hotellrum som ska invigas i vår. SFV:s högt uppsatta miljömål kräver att vi börjar miljöanpassa Voksenåsen fortast möjligt. Sedan vore det förstås roligt om vi kunde göra Voksenåsen – och anledningen till att det här stället finns – mer känt bland svenska.»

**Björn Holmberg,**  
tf förvaltare  
**Voksenåsen.**

STIG MARLON WESTON



STIG MARLON WESTON



## VOKSENÅSEN NATIONALGÅVA FYLLED MED KONST

**Ägs av:** Statens fastighetsverk.  
**Tomtens storlek:** 3,3 hektar.

**Antal rum:** 76, med totalt 119 sängplatser. Fyra av rummen är handikappvänliga. I byggnaden finns åtta mötesrum och åtta kursrum med en total kapacitet för 180 personer.

**Invigdes:** År 1960. Därefter har ett flertal tillbyggnationer gjorts. Senast 2006 då en paviljong i Dag Hammarskjölds namn invigdes.

**Används till:** Kurser, konferenser, fester och bröllop samt som hotell.  
**Övrigt:** I nationalgåvan ingick en samling norska konstverk.

Bland dessa finns Carl Nejsar, Atle Urdal och Axel Revold representerade. På senare år har verk av flera svenska konstnärer tillkommit. Några av dessa konstnärer är Liselotte Ringström, Vera Nilsson samt Albert Amelin.

### HITTA TILL VOKSENÅSEN

**Med bil:** följ skyltning mot Majorstuen från Oslo. Fortsätt rakt fram, mot Holmenkollen. Sväng av mot Voksenkollen. Tag till vänster i första korsningen. Fortsätt rakt fram till Voksenåsen.

**Kollektivt:** tag tunnelbanans linje 1, riktning Frognersteteren, från Oslo Sentralstasjon. Kliv av vid Besserud Stasjon. Byt till buss mot Voksenkollen. Promenera fem minuter till hotellet.  
**Taxi:** 250 till 300 norska kronor från Oslo Sentralstasjon.

# UTSIKT

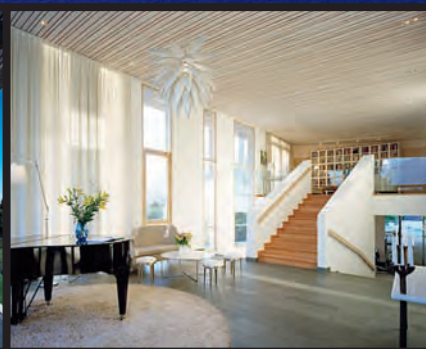
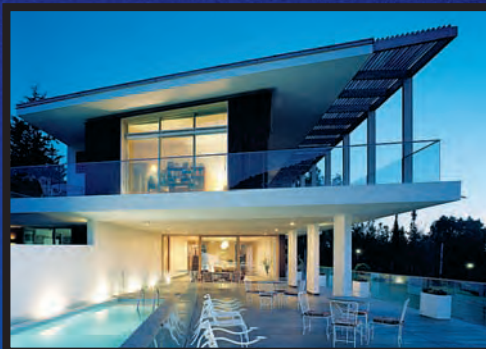


*Den svenska ambassaden i Santiago de Chile har klarat sig bra i de jordbävningar som drabbat Chile den senaste tiden. - Byggnaden är jordbävningssäkrad enligt konstens alla regler och det har bara blivit en del mikrosprickor i klinker och kakel, säger Bengt Krantz, konsult på SFV.*

Terrassen med pool fungerar som en förlängning av matsalen och är en väl använd representativ yta.

Pelarna som bär upp taket är stiliserade björkar.

Från entrén kommer man direkt till salongen med flygel och möbler av Anna Kraitz. Trappan leder upp till biblioteket.



## Svenska ambassaden i Santiago de Chile

SOM EN FÅGEL MOT SKYNN tecknar sig silhuetten av det smäckra och långsträckta nya residenset i Santiago de Chile. Huset ligger högt med utsikt mot staden och de kringliggande bergen.

När Statens fastighetsverk utlyste tävling om byggnaden var premissen för att delta: ung arkitekt under 40 år. Förslaget »Trandans« av Josefina Nordmark, MAF Arkitektkontor i Luleå, valdes enhälligt: Förmågan att sammansmälta »en värld av upplevelser med små gester«. Särskilt noterades hur planlösningen löst delningen mellan det privata och offentliga.

Den sluttande tomten är på sitt sätt en utmaning.

Dramaturgin i byggnaden har skapats genom att förlägga de olika ytorna till halvplan. Alla nivåerna har markkontakt. Besökaren stiger rakt in i den

stora salongen som också är mottagningshall. Från den leder halvtrappor ner till lilla salongen, matsalen och terrassen, alternativt finns halvtrappan upp till biblioteket och ambassadörens privata bostad. Från beställaren fanns ett önskemål om öppenhet.

– Öppenhet är för mig demokrati och ett svenskt karaktärsdrag. De långa vyerna associerade jag till Norrbotten, ett kargt landskap och ett speciellt ljus. En tolkning som fanns med i skissandet liksom den enkelhet som styrde materialvalet. Den långa vita väggen – som sträcker sig genom hela byggnaden och länkar samman salonger, matsal och terrass – är vit och blank som is. En isvägg som smälter ner i poolen, beskriver arkitekten som såg att det första utkastet liknade en dansande trana med långa utsträckta ben och vingar.

TEXT HEDVIG HEDQVIST FOTO ÅKE E:SON LINDMAN



*Ett slott med sin tid*

# TULLGARN

*På Tullgarns slott finns en autencitet och patina som ger besökaren en stark känsla för den tid som förflutit sedan slottet byggdes för snart 300 år sedan. Nu får Gustav V:s gamla sommarslott ett ansiktslyft med en kalkputsteknik från 1700-talet.*

TEXT & BILD JACOB HIDEMARK *Slottsarkitekt Tullgarns Slott*

*Hade jag inte känt dig,  
Visst hade jag bränt dig.*

Dessa rader lär enligt en sägen ha varit skriven på en lapp och lämnad på bordet i slottsköket under ryssarnas plundringar i Tullgarnstrakten 1719. Flera närliggande slott och gårdar härjades och brändes, men Tullgarn förskonades. I ryssarnas tjänst fanns enligt denna sägen den svenske greven Gustav Otto Douglas. Istället för att bränna slottet åt han och hans mannar frukost i det av tjänstefolk övergivna slottsköket och fortsatte sedan vidare.

Magnus Julius De La Gardie hade övertagit Tullgarn 1713. Vid denna tid fanns här ett äldre slott som är avbildat från vattnet år 1686 i Suecia Antiqua et Hodierna. Bilden visar ett slott med renässansgavlar och torn. Men



Tullgarns gamla slott, kallat Sture-slottet efter Carl Sture, var endast 130 år gammalt när Magnus Julius lät riva det för att ge plats för det nya slottet. En rimlig gissning varför ryssarna skonande Tullgarn är att slottet höll på att rivas och att deras arbete så att säga redan var gjort.

Det gamla slottet måste ha upplevts som omodernt och Magnus Julius hade blivit förmögen genom sitt äktenskap. Här behövdes förnyelse och hjälp av en arkitekt med god smak och visioner. Valet föll på den franskfödde fortifikationsofficeren Joseph Gabriel Destain,

som vid ungefär samma tid ritade de närbelägna slotten Björksund och Bergshammar. Destains relativt korta arkitektkarriär fortgick i brytningstiden mellan barocken och rokokon och han fyllde den lucka som bildades efter att Tessin d.y. dragit sig tillbaka och innan Carl Hårleman återkom till Sverige från sina studieresor i Europa. Det nya slottet fick en öppen borggård mot vattnet: en huvudbyggnad i tre våningar mot parken och två lägre flyglar mot havet. Det nya slottet kröntes av ett högt, brutet tak och stod klart 1727. Under Magnus Julius tid var Tullgarn en populär plats för dåtidens adel med fester och jakter.

Vid 1766 års riksdag beslöt ständerna att de kungliga prinsarna skulle förses med ett slott på landet. Därför köptes Tullgarn 1772 in till Kronan. Hertig



*Under ryssarnas  
plundring brändes  
flera slott och gårdar i  
Tullgarns närhet, men  
slottet bevarades.*



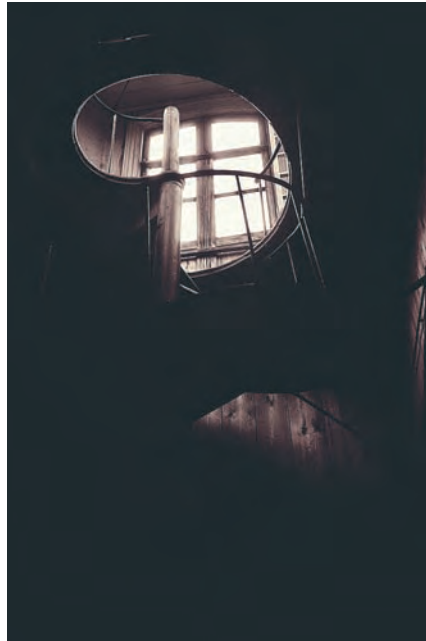
*På slottet samlade  
kungligheterna  
föremål de hittat  
på olika resor och  
den personliga  
smaken fick gärna  
vara synlig.*



**Tullgarn är inrett i flera olika stilar. I den västra flygeln återfinns de välbevarade gästrummen, inredda i enkel, gustaviansk stil med furugolv och lågt i tak.**



*»Ett av de rum som bör lyftas fram särskilt är det Blå kabinettet, som bevarats nästintill intakt sedan år 1800«*



Fredrik Adolf av Östergötland, Gustav III:s lillebror, erhöll dispositionsrätten och Tullgarn blev nu ett kungligt slott. Fredrik Adolf, som var 22 år vid övertagandet, hade ett stort intresse för konst. Han startade en serie större ombyggnader av slottet som fortskred fram till sin död 1803. Det högresta taket från Destains tid ersattes med ett flackt tak omgivet av en balustrad. Flyglarna byggdes på med en låg våning. Den östra flygeln revs till grunden för att återuppbyggas. Sannolikt hade detta att göra med omfattande skador i grunden, orsakade av regnvatten som runnit från borggården under flygeln. Ett problem som funnits kvar till våra dagar.

År 1799 insjuknar Fredrik Adolf i ledvärk. För att vila upp sig i mildare klimat reste han år 1800 till Tyskland och sedan till Montpellier i Frankrike där han dog. Arbetena med slottet fortsatte under Fredrik Adolfs utlandsvistelse, och för att han skulle kunna följa dem gjorde den på Tullgarn anställde hovmålaren Anders Hultgren en serie akvareller över arbetenas fortskridande. Målningarna som skickades till hertigen ger oss en i dag fantastiskt levande bild av en byggarbetsplats från sekelskiftet 1700-1800.

I slottet skapade Fredrik Adolf

några av de mest högklassiga gustavianska interiörerna i vårt land. För arbetet anlätades flera av de skickligaste konstnärerna som fanns i Sverige vid tiden, som Jean-Baptiste och Louise Masreliez, Per Ljung, bildhuggaren Ernst Philip Thoman och hovmålaren Anders Hultgren. Ett av de rum som bör lyftas fram särskilt är det Blå kabinettet, som bevarats nästintill intakt sedan år 1800. Det mycket sällsynta golvet är målat på väv för att imitera ett mosaikgolv från antiken. Kopparstick med motiv från antikens Rom är limmade direkt på väggen.

Några av de vackraste rummen i slottet, vid sidan av paradvåningen, är de synnerligen välbevarade gästrum som ligger överst i den västra flygeln med gustaviansk inredning av en enklare karaktär, lågt i tak och enkla furugolv. Möblerna är från 1700- och 1800-talet och sängarna i små platsbyggda alkover.

En större förändring skedde i slottets fasader och interiörer i och med att kronprins Gustav V och Viktoria av Baden flyttade in på Tullgarn 1881. Under deras tid kom slottet att präglas av den tidstypiska, historiserande inredningsstilen samt ett starkt och varierat samlarintresse.

**R**ummen möblerades tematiskt efter olika stilar, så som exempelvis den blå salongen i paradvåningen som iordningställdes i nyrokoko. Samtidigt var slottet en plats där de visade sin personliga smak med en rad föremål från olika resor. Det stora trapphuset kläddes helt in i vävnader från Skåne som de hade fått i bröllopsgåva och kom mer att likna ett orientaliskt rum än trapphuset i ett svenskt lantslott. Viktoria, som växt upp på slottet Mainau i Tyskland, tog med sig karakteristiska drag därifrån. Mainau har röda detaljer i fasaden och det är nu som Tullgarn får sin i dag så typiska färgsättning med de röda hörnkedjorna, fönsteromfattningarna och taklisten. Inne i slottet ställde de i ordning en sydtysk weinstube med





*Tullgarns jord- och skogsbruk är med sina 2700 hektar det största i SFV:s förvaltning. De fem jordbruken som tidigare försörjde slottet drivs i dag av arrendatorer. Ett trettiootal torp finns bevarade och hyrs ut som fritidshus. Skogsmarken brukas och används för kunglig jakt.*



väggpaneler och buteljglas i fönstren. Vestibulen byggdes om med intarsiaportar från Tyskland och med holländskt kakel på väggarna. Det är nu som slottet får drakarna av plåt i ytterhörnen. Tullgarn blev även allmänt känt för det svenska folket genom att tidningarna regelbundet gjorde reportage från kungaparets somrar på slottet. I den östra flygelns lät Gustav V och Viktoria år 1881 inreda det som kallas för Holländska våningen. Rummen, som består av sovrum, salong och vaktrum, iordningställdes för att användas av Oskar II när han kom på besök. Rummen visar på en väl genomarbetad inredning från det sena 1800-talet i ett kungligt slott. Holländska våningen, som stått oanvänd de senaste 60 åren, har förfallit men renoveras under vintern 2010 med återställande av ådermålade ytor, tapeter och möblering. Men med Gustav V:s död 1950 minskar den kungliga närvaron på slottet.

Vad är det som gör Tullgarn så speciellt som besöksmål i dag? Naturligtvis



är det de många historiska lagren i slottets interiörer som är lagda på varandra, och känslan av att befinna sig i en miljö som brukats och använts under en lång tid. Men det är någonting mer. Autenticitet och patina går som en röd tråd genom hela slottsanläggningen och är kanske ett av de starkaste värdena på Tullgarns slott. År av brukande och användning har lämnat det naturliga slitaget som ger dagens besökare en känsla av att tid förflutit.

**T**ullgarn är inte bara slottet utan hela parken med alla dess byggnader. Området är förhållandevis litet men varierande uttryck och byggnader bildar en behagfull helhet. De öppna ytorna framför slottet och den mer romantiska engelska parken med dammar bildar ett vackert komplement till varandra.

2011 kommer slottets fasader att vara färdigrenoverade och till sommaren 2012 kan besökare förutom det nyrenoverade slottet även för första gången se den Holländska våningen i det skick den hade under sekelskiftet 1800-1900.

JACOB HIDEMARK

*Slottsarkitekt Tullgarns Slott*

## Vi lyfter Tullgarn

»Tullgarn är vår pärla i förvaltningen. Ett fantastiskt slott med atmosfär och miljöer som slår det mesta, med ett naturskönt läge och en magisk park som inte lämnar någon oberörd.

Min ambition är att lyfta Tullgarn från det förfall som börjat ta över patinans charm på en del ställen. Restaureringen av slottet är en stor och synlig del, som har blivit möjlig genom att vi lyckats få bort de fuktproblem som regn och vattenådror har plågat slottet med i alla tider. Vi återför fasaderna till material och utseende som skall vara hållbart för en lång tid framöver. Också taken byts delvis och målas för att säkra slottets framtid.

Parkens värde och atmosfär är ytterligt viktigt för helheten. Jag vill se kontinuitet i trädbeståndet så parken kan leva vidare. Vi har nu planterat ett stort antal träd för att fylla upp luckor efter de som dött.»

LENNART VON QUANTEN, *Förvaltare*

## Hitta till Tullgarn

Med bil: tag av mot avfart Tullgarn på E4:an mellan Södertälje och Nyköping. Följ sedan skyltning mot slottet.

Kommunalt: tag pendeltåg mot Södertälje centrum. Byt där till buss 702 mot Tullgarn. Alternativt tag tåg till Södertälje syd eller Vagnhärad och därefter buss 702.

## FASADRENOVERINGEN PÅ TULLGARN

Våren 2009 påbörjades en renovering av Tullgarns slotts fasader. Det innebär en återgång till traditionell kalkputs och kalkfärg.

Förra gången fasaderna renoverades var i slutet av 1950-talet. Då var tilltron till moderna material och metoder stor. Det är därför inte särskilt anmärkningsvärt att dåvarande slottsarkitekten Ragnar

Jonsson valde att ta ner all gammal kalkputs på slottet för att ersätta den med något modernare.

Tanken var att ju starkare putsbruk, desto längre hållbarhet. Efter att all puts bilats ner grundades teglet med en cementslamning. Därefter putsades fasaderna med kalkcementputs och avfärgades med kalkcementfärg. Därmed bröts den


kontinuitet av kalkputs och kalkfärg som funnits på Tullgarns slott sedan det byggdes på 1720-talet.

Men den moderna fasadputsen blir bara en kort parentes i Tullgarns historia. Nu ska slottets fasader återfå en traditionell kalkputs och kalkfärg. Även denna gång är motiven i första hand tekniska, men argumenten de

omvända. Den viktigaste anledningen att återgå till en kalkputs är att slottets murar ska få tillbaka sitt ursprungliga tekniska verkningssätt. En kalkputs är mjuk och följsam och tillåter fukt att transporteras ut ur murverket för att avdunsta. Tillsammans med kalkfärg ger det en levande yta som åldras på ett vackert sätt.

Den nya putsen på

Tullgarn är utförd som en tvåskiktputs. Det första lagret, utstockningen, läggs på väggen med spruta och avjämns med slev till en lagom ojämn yta. Därefter läggs ytputsen på och avjämns med en kort rivbräda som ger en slät yta, men ändå gör att putsen följer väggens buktningar. För att de båda skikten ska binda samman måste ytputsen



*Tullgarn har haft flera färgsättningar genom åren. Efter den pågående renoveringen kommer slottet att ha återfått traditionell kalkfärg.*

läggas på innan utstockningen har hunnit karbonatisera för långt.

Kalken är en våt-släckt Gotlandskalk. Prover på kalkputsen från 1700-talet visade på ett kalkrikt bruk med mycket finkornig sand. Äldre putsbruk är ofta kalkrikare, eller fetare, än moderna. I ett riktigt fett bruk kan andelen kalk vara lika stor eller större än andelen sand.

Ett modernt magert bruk har upp till sex gånger så mycket sand som kalk. Den nya putsen på Tullgarn består av en del kalk och två delar sand.

Tullgarns slott har haft olika färgsättningar. Eftersom det inte gått att hitta något entydigt arkivmaterial och all puts på de släta väggfälten togs ned på 1950-talet, har en

diskussion förts med Riksantikvarieämbetet, och valet föll på det utseende slottet hade före renoveringen på 1950-talet. Vid putsarbetena hittades ett par bra referensytor för den röda kalkfärgen från Viktorias och Gustav Vs tid.

Projektet är uppdelat på tre år:  
2009 renoverades

borggårdens fasader samt målades smidesräckena mot sjön.

2010 kommer flyglarnas gavlar och utsidor att renoveras.

2011 görs huvudbyggnadens fasader mot norr, öster och väster.

Under arbetena målas även fönstren om, taket på huvudbyggnaden läggs om, all takplåt målas och träräckena i balustraden renoveras.

**MER OM  
RENOVERINGEN  
PÅ WWW.SFV.SE**

Här kan du läsa mer och se fler bilder från den stora renoveringen av Tullgarn.

**TITTA ÄVEN PÅ  
www.royalcourt.se/  
kungligaslotten/  
tullgarnsslott**

# FORM

Läder, väv, siden och papper – väggbeklädnader finns i många olika material. En del berättar en historia för oss, andra är bara gudomligt vackra.

Jugendtapet med klöverplantor i ljusgrönt och rosa från 1900–1905. En av de 152 tapetfragment som hittades på väggarna vid tapetrenoveringen år 2000 i Bellmanshuset på Djurgården i Stockholm. Foto: Martin Skoog.

Väggbeklädnaden från Rosersbergs slott är välbevarad tack vare att den togs ner 1810. Fågeln, bladkransen och korgarna var moderna i början av 1800-talet och liknar de mönster som producerades för Napoleon. Foto: Lennart Durehed.



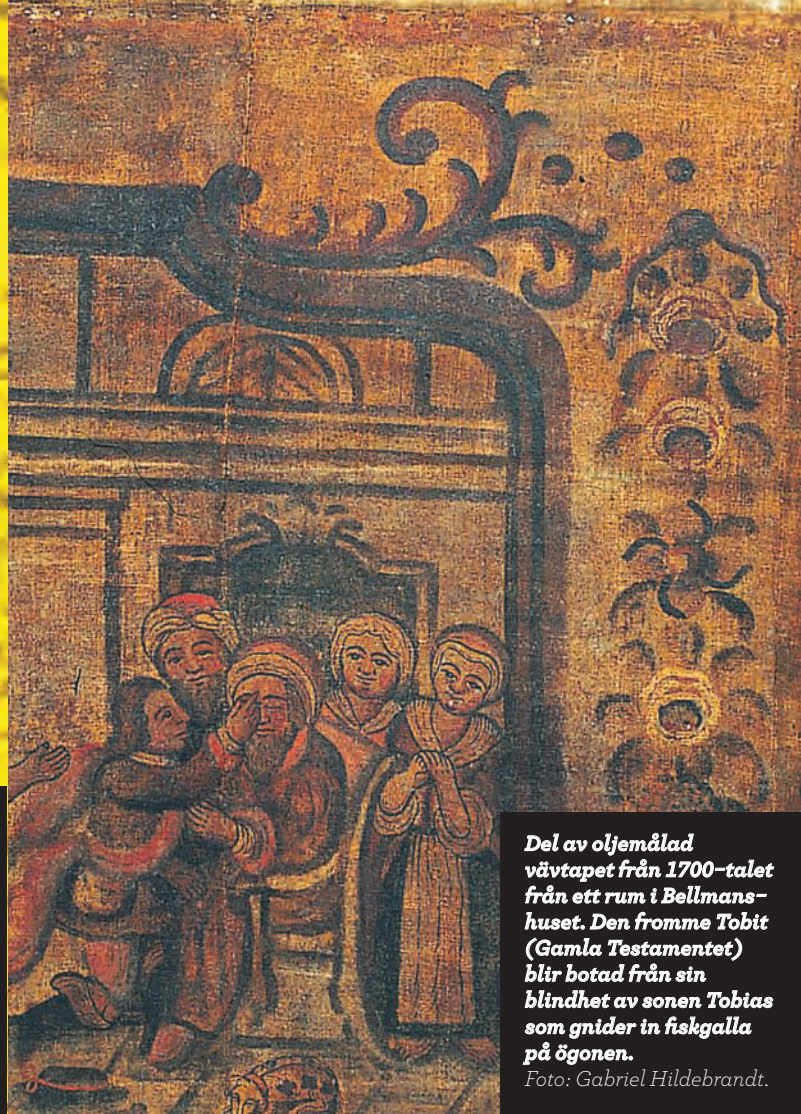
Karl XIII är den förste kunglige innehavaren av Rosersbergs slott och den som satt störst präglet på inredningen. Hans sovalkov är klädd med röd och vit sidendamast, troligen från 1770-talet. Foto: Lennart Durehed.



I Linnés Hammarby är vackra blomsterplanscher klistrade direkt på timmerväggen i hans sovrum. De är handkolorerade av Georg Ehret. Saken på väggen kallas Linnés kärleksbarometer men funktionen är okänd. Foto: Nina Broberg.



Den citrongula siden-  
våden från Rosersberg  
var så lång att den fick  
kapas något nedtill.  
Det överblivna tyget  
har förvarats ihop-  
rullat, därför är  
den fortfarande så  
färgstark. Foto: Kungl.  
Husgerådskammarens  
arkiv/Alexis Daflos.



Del av oljemålning  
från 1700-talet  
från ett rum i Bellmans-  
huset. Den fromme Tobit  
(Gamla Testamentet)  
blir botad från sin  
blindhet av sonen Tobias  
som gnider in fiskgalla  
på ögonen.  
Foto: Gabriel Hildebrandt.



Vid tapetrenoveringen  
på Svartsjö slott  
hittades ett enda större  
tapetfragment, med  
röda nejlikor, vita  
små blommor och blå  
stjälkar. 1700-tals-  
tapeten återskapades  
och hänger nu på  
övervåningen.  
Foto: Toivo Steen.



Fågeln på Konselj-  
rummets väggsida fick  
bröset genomborrat av  
en kula från en omdö-  
meslös militär under den  
period då Infanteriets  
skjutskola var förlagd  
till Rosersbergs slott  
1874–1961.  
Foto: Lennart Durehed.

*Bo Jonsson är ekonomen som gjorde om Statens fastighetsverk till en kulturförvaltare. Efter dryga sju år som generaldirektör för SFV och 20 år på höga poster ser han nu fram emot att bygga på hemmaplan.*

TEXT TOMAS ERIKSSON BILD MELKER DAHLSTRAND

# GID

## *Kulturbäraren som trappar ner*

NÄR INTERVJUN GÖRS SÅ HAR Bo Jonsson inte fått någon efterträdare, vilket gör att han kan få stanna lite längre än han avsett på sin post. Känslorna inför att sluta är delade.

– Lite vemodigt känns det, inte minst med tanke på alla duktiga medarbetare och den positiva utveckling som både Statens fastighetsverk och jag själv har haft. Men samtidigt känns det naturligt att trappa ner efter totalt 17 år som generaldirektör och tre år som statssekreterare. Det gör 20 år på mycket utsatta poster.

**Har du gjort någon att-göra-lista innan du städar ditt skrivbord?**

– Inte mer än att jag ska ställa samman allt jag har gjort och titta på hur man kan dokumentera det. Dessutom måste jag se till att alla styrande dokument är aktuella när jag lämnar SFV.

**Du tillträdde din post den första**

**januari 2003. Vilka ser du som de viktigaste förändringarna som gjorts under din tid som generaldirektör?**

– Det mest påfallande, och något som jag hela tiden får bevis för, är att vi har gått från att vara en fastighetsägare till att bli en kulturbärare och kulturförvaltare. Att jag så starkt valde den inriktningen tror jag förvånade en del. Jag är ju ekonom till skillnad från min företrädare som var arkitekt och jag kom från generaldirektörsstolen på Ekonomistyrningsverket, så det flesta trodde nog att det skulle bli mer ekonomi än kulturarv. Men för mig var det ett självklart val med tanke på den tyngd som de antikvariska frågorna har för fastighetsförvaltningen i SFV. Varför skulle annars statsmakterna anförtro det nationella kulturarvet till SFV?

– En annan stor förändring är





*Att generaldirektör  
Bo Jonsson går i  
pension betyder inte  
att han släpper verket  
han arbetat för i sju  
år. Flera byggnader  
planerar han snarast  
att återse som turist.*

# Vi skulle behöva få en Ingvar Kamprad eller Stefan Persson att satsa på ett operahus här i Sverige

att vi informerar på ett helt annat sätt nu. Tidigare försökte vi verka utan att synas, men det fungerar inte i dag. Då kommer vi ständigt i underläge. Om människor och medier inte vet hur vi arbetar då handlar alltid debatten om den lilla hyresgästen mot stora stygga Fastighetsverket.

– En tredje sak som vi har arbetat hårt med är våra kundrelationer, ett arbete som också fått starkt gehör i vår organisation. Det är viktigt, för utan kunder har vi ingen verksamhet.

**De flesta chefer på nya jobb brukar ha en lista på saker de tänkt åtgärda när de tillträder. Hur såg din lista ut och hur gick det?**

– Faktum är att jag inte hade någon lista. Jag hade inte heller några krav på mig att göra stora förändringar. Men väl här var det en sak jag snabbt såg. Nämligen att vi var tvungna att profilera oss mot kulturarvet. Framförallt handlade det om att i ett första skede arbeta nära kulturinstitutionerna. Det kändes som att det fanns ett stort misstroende där, som bottnade i hur den gamla Byggnadsstyrelsen arbetat, där den som värd bestämde allt. Men vi måste inse att vi har ett väldigt speciellt förhållande till våra kulturinstitutioner. Dramaten och Operan kan inte säga upp sig och vi kan inte säga upp dem.

**Anser du att Statens fastighetsverk gör vad det borde i dag?**

– När vi hyr ut regeringsbyggnader och andra byggnader till marknadshyror som genererar intäkter gör vi vad vi ska. Däremot anser vi att vi får för lite pengar till våra bidragsfastigheter\*, som slotten, vasaborgar och annat. I den kulturfastighetsutredning vi gjort kom vi fram till att tio procent av bidragsfastigheterna borde bort från vår förvaltning för att vi ska ha råd med de andra.

Men då uppkommer förstas frågan om vem som ska förvalta dessa fastigheter. Det är ingen kö för att få köpa saker som går med förlust. Men än så länge avvaktar vi utredningen om hur statens fastigheter ska skötas som presenteras i december.

**Ser du några alternativa sätt att finansiera verksamheterna?**

– Det som skulle kunna skapa resurser och tillväxt för våra kunder är om de skulle lyckas dra till sig verksamheter som genererar pengar och lockar fler besökare. Strömma Kanals båtturer till kastellet i Vaxholm och det sätt som Hässleholm kommun stöttar verksamheten vid Hovdala slott är två exempel. När vi deltog i turismässan TUR 2009 kom flera entreprenörer fram till oss med idéer som de ville genomföra i våra fastigheter.

**Hur tufft är det att slåss för kulturarvet i en tid när ekonomin blir mer styrande?**

– Det går lite i konjunkturen. De senaste åren har vi fått bättre finansiering till våra bidragsfastigheter eftersom vi fick ta över försäkringskassafastigheterna. Vi skulle behöva göra en del riktigt stora renoveringar som är svåra att finansiera. Exempelvis börjar fasaderna på Stockholms slott bli riktigt dåliga. Det är ett jobb som tar decennier och som blir mycket dyrt eftersom det kräver de bästa hantverkarna och dyra material. Vi skulle också behöva renovera Nationalmuseum. Det kostar runt en halv miljard, men kulturbudgetarna är små så vi kan knappast plocka tillbaka pengarna i hyra.

**Under din tid har SFV allt oftare börjat prata i termer av »varumärke«. Varför ska ett statligt verk hålla på med sådant?**

– Därför att man måste skaffa sig ett

renommé så att man är trovärdig. Det gör det lättare att kommunicera med ägare och kunder, vilket ger handlingsutrymme både vid förhandlingar och vid en kris. Dessutom ger det en intern stolthet vilket gör det lättare att rekrytera kompetent personal. Vår policy är att varumärket är vad vi alla gör. Gör vi bra ifrån oss stärker det vårt varumärke.

**Finns det någon skillnad i hur allmänheten upplever SFV i dag mot när du tillträdde?**

– Vi har ett antal kända objekt som de kungliga slotten eller Kalmar slott, men det är få som vet vem som tar hand om dem. När jag började var det fyra procent som visste vilka vi var, nu är det 14 procent. Det är visserligen lite bättre, men fortfarande något att fundera över. Om man ska vara stark när det blåser måste folk veta vad man gör. Därför ska vi fortsätta att vara proaktiva med information. Vi har exempelvis haft en del journalistseminarier kring hyror och annat för att få förståelse för vårt arbete, vilket har fungerat bra.

**SFV startade tidigt en frivillig hållbarhetsredovisning. Varför?**

– Därför att vi ville veta, och berätta, om vilka värden vi skapar. Och se vilka vi missar.

**Finns en motsättning mellan hållbarhet och kulturarv?**

– Ett kulturarv måste arbeta med material som håller länge, vilket kan komma i konflikt med miljöaspekter. Blymönja är ett exempel. Men vi arbetar med en ekologisk grundsyn där vi i så stor utsträckning som möjligt använder återvinningsbara material, fasar ut fossila bränslen och mycket annat.

**Hur tar Sverige hand om sitt kulturarv i ett internationellt perspektiv?**

– Generellt har vi en hög nivå på vårt arbete. Vi har dessutom svåra



**Att lyckas dra till sig lönsamma verksamheter skulle vara ett bra sätt för SFV:s hyresgäster att skapa tillväxt, menar Bo Jonsson, avgående generaldirektör.**

antal personbeslut varit, men jag har inte ryggat för dem när jag ansett att jag haft klara skäl.

**Är det något du med facit i hand ångrar att du gjort?**

– I så fall saker jag inte gjort. För det kan vara svårt att ta sig in i alla delar i en så stor verksamhet, så ibland har det säkert tagit för lång tid innan jag vidtagit åtgärder.

**Har du några råd till din efterträdare?**

– Det är ju ett kort förordnande i avvaktan på utredningen om statens fastigheter, bara 21 månader. Men framförallt är det viktigt att inte tappa fart utan att fortsätta framåt och samtidigt entusiasmera medarbetarna så att verksamheten inte går in i en svacka. Dessutom är det viktigt att fortsätta att utveckla relationen till kunder och allmänheten.

**Vad ska du göra när du blir en fri man?**

– Nu ska jag bygga på hemmaplan, i första hand på det fritidshus jag har på landet. Där har jag också tänkt fiska och jaga en del. Sedan har jag kvar några uppdrag som intresserar mig, bland annat att leda en utredning kring de nationella vaccinationsprogrammen.

**På vilka av SFV:s fastigheter kommer man att stöta på dig som turist?**

– Pratar vi om fastigheter i Stockholmsområdet så tycker jag att Drottningholm är fantastiskt. Men jag ska också besöka Pater Noster fyr där jag och min hustru ska vara fyrvaktare i ett dygn, en present från styrelsen och direktionen.

**Har du några dolda pärlor att tipsa om?**

– Jag tycker att Karlsborg är fantastisk. Det är attraktivt både besökare och de som bor där. Den som inte har varit där borde åka dit. \*

förhållanden på grund av vårt klimat. De grekiska och italienska konstskatterna skulle ha varit försvunna i dag om de hade stått i Sverige. Jag får också intrycket av att vi har mycket att ge i arbetet inom EU. Våra framgångar kommer av att vi arbetar systematiskt och med stor kunskap. Ett exempel är att vi här på SFV har en obligatorisk kulturarvsutbildning som bland annat bidrar till bra egenkontroll och kvalitetssäkring.

**Finns det någon av dina utländska kollegor som har ett jobb som du är avundsjuk på?**

– Det jag saknat är fler stora nybyggnadsprojekt. Vi har visserligen byggt en ny ambassad i Chile och House of Sweden i Washington, men jämför jag med Statsbygg i Norge så har de betydligt mer nyproduktion. Det som för svensk del ligger närmast är ett nytt

operahus, något som våra systerorganisationer i Danmark och Norge redan byggt. Men vi vet inte riktigt hur vi ska få pengar till det. I Danmark gick en privat intressent in. Vi skulle behöva få en Ingvar Kamprad eller Stefan Persson att satsa här i Sverige.

**Låt oss titta på dina sju år som generaldirektör. Vad anser du vara det bästa du gjort?**

– Att vi så kraftfullt lyckades manifester oss som det nationella kulturarvets förvaltare.

**Det roligaste?**

– Jag är en resultatriktad människa som blir glad av att se när beslut blir genomförda. Och det har genomförts många beslut under mina år.

**Var är det svåraste du gjort?**

– Jag är en rak person som försöker vara konsekvent, och då får man ta en del svåra beslut. Svårast har nog ett




*Huvudet på axlarna eller avhugget i en korg – vilket är viktigast? Publicisten, agitatorn och Dramatengrundaren Anders Lindeberg chockerade och förtjuste sin samtid när han 1834 vägrade be om nåd inför sin egen dödsdom. »Mitt avhuggna huvud gör större nytta än på mina skuldror«.*

TEXT PETTER EKLUND BILD JOANNA HELLGREN

## Dramatens grundare fick behålla huvudet

FÖR ATT BEGRIPA ANDERS LINDEBERGS STOLTA hållning måste vi bege oss 170 år tillbaka i tiden, till ett Sverige på väg in i industrialismens era. 1809 var en brytpunkt. Den gustavianska tiden var över. Det var en »islossning och jäsande vulkan«, enligt Esaias Tegnér. En liberal tryckfrihetslag började gälla 1809 och det politiska livet svämmade över av trycksaker i en upphetsning som nog kan jämföras med internets tidiga dagar. Det smutskastades och munhöggs med espri och lärda citat och boklådorna sålde de senaste stridigheterna i tryck. I sin bok *Heroer på offentlighetens scen* (1987) kallar Kurt Johansson detta broschyrkrig för »den svenska offentlighetens och litteraturens slyngelålder«.

**A**nders Lindeberg var en av de stridande. Han var stockholmare, född 1789. Han hade tjänstgjort i skärgårdsflottan och deltagit i flera slag i Finland, stridit i Tyskland och Norge, men sändes hem som övertalig när Norsk-Svenska unionen var ett faktum. Under krigstiden hade han skrivit poetiska verk och även fått erkännande av Svenska Akademien. Han gav sig nu in i de politiska striderna på allvar, med en pamflett om den svenske tronföljarens uppfostran, ett besvärligt ämne. Kronprins Karl Johan ( sedermera kung Karl XIV Johan) mutade Lindeberg till att avstå från utgivning och gav honom dessutom en kunglig pension på 400 riksdaler. Lindeberg slöts till kronprinsens litterära trupp.

Han var en framgångsrik skribent under det tidiga 1820-talet, prisbelönt av Svenska Akademien. Som dramatiker var han mindre lyckad. Tragedin *Blanka* på Kungliga teatern 1822 gick uselt. Han översatte och skrev under tio år och ingen skulle ha kommit ihåg hans litterära mödor om Anders Lindeberg inte svängt och tagit avstånd från den beskyddande kungamakten. Han började sin kamp 1832 genom att i Stockholms-Posten publicera avslöjande dokument från statsomvandlingen 1809. Hovet försökte stoppa artiklarna och hotade med att dra in Lindebergs pension. Han hade antagligen också surnat till över att hans pjäser skrattades ut och att endast Kungliga teatern kunde visa skådespel. Han dömde ut repertoaren och teaterns dåligt skötta ekonomi i en rad fräsande artiklar. När han så genomförde ett upprop där medborgare erbjöds teckna aktier i en ny »National-Theater« fick kungamakten nog. Lindeberg kallades till polisen som meddelade att det var förbjudet att driva en privatteater. Han skrev då till JO (inrättad 1809) och bad om en utredning om teaterförbudet inte stred mot grundlagen. Det handlade inte bara om teater, utan större frågor om kungamaktens godtycke, skatter och maktmissbruk som kunde drabba alla medborgare. Den konservativa motelden mot Lindeberg blev först ett tidstypiskt häcklande med smädande dikter och en tidning, *Flugsmällan*, som enbart innehöll angrepp på Lindeberg, som i sin tur svarade med tryckfrihetsåtal. De konservativa attackerna mot Lindeberg samlade dock det liberala motståndet, pressen delades i två läger 



## LINDEBERGS VERK

För den nyfikne på tidens retorik, politik och humor: En del av Anders Lindbergs många skrifter finns tillgängliga på bibliotek och antikvariat, där priserna varierar mellan några hundra kronor upp till ett par tusen.

och striden trappades upp. Lindeberg blev en folklig mediehjälte, en Don Quijote som stormade mot kungamaktens orättvisor. Hans porträtt visades i boklådorna. Den 11 april 1834 åtalades han för majestätsbrott. Hela riket följde rättegången med spänning eftersom åklagaren hävdade dödsdom. Domen blev också halshuggning, »sig till straff och androm till varning«. Från Vaxholms fästning, den gamla borgen i skärgården, svarade Lindeberg att han vägrade be om nåd. Han ville inte ingå i en politisk fars.

Efter sommaren 1834 fastställdes dödsdomen. Lindeberg vägrade att ta emot ett erbjudande om tre års straffarbete. Istället skrev han till överståthållaren och bad att få veta dödsdagen, eftersom hans huvud gjorde större nytta avhugget än på halsen. Det hela var ett spel för gallerierna. Enligt planen skulle oppositionen tystas med domen, sedan skulle Lindeberg benäddas av en storsint kungamakt. Problemet var att Lindeberg vägrade att spela med. Han bad till och med om att få bli halshuggen på sin födelsedag, den 8 november. »Ett afbuggit hufvud är en rund kropp, och I skolen snart märka, att thronen vacklar på denna grund, liksom lyckan på sitt klot«, skrev han hotfullt från det iskalla fängelset.

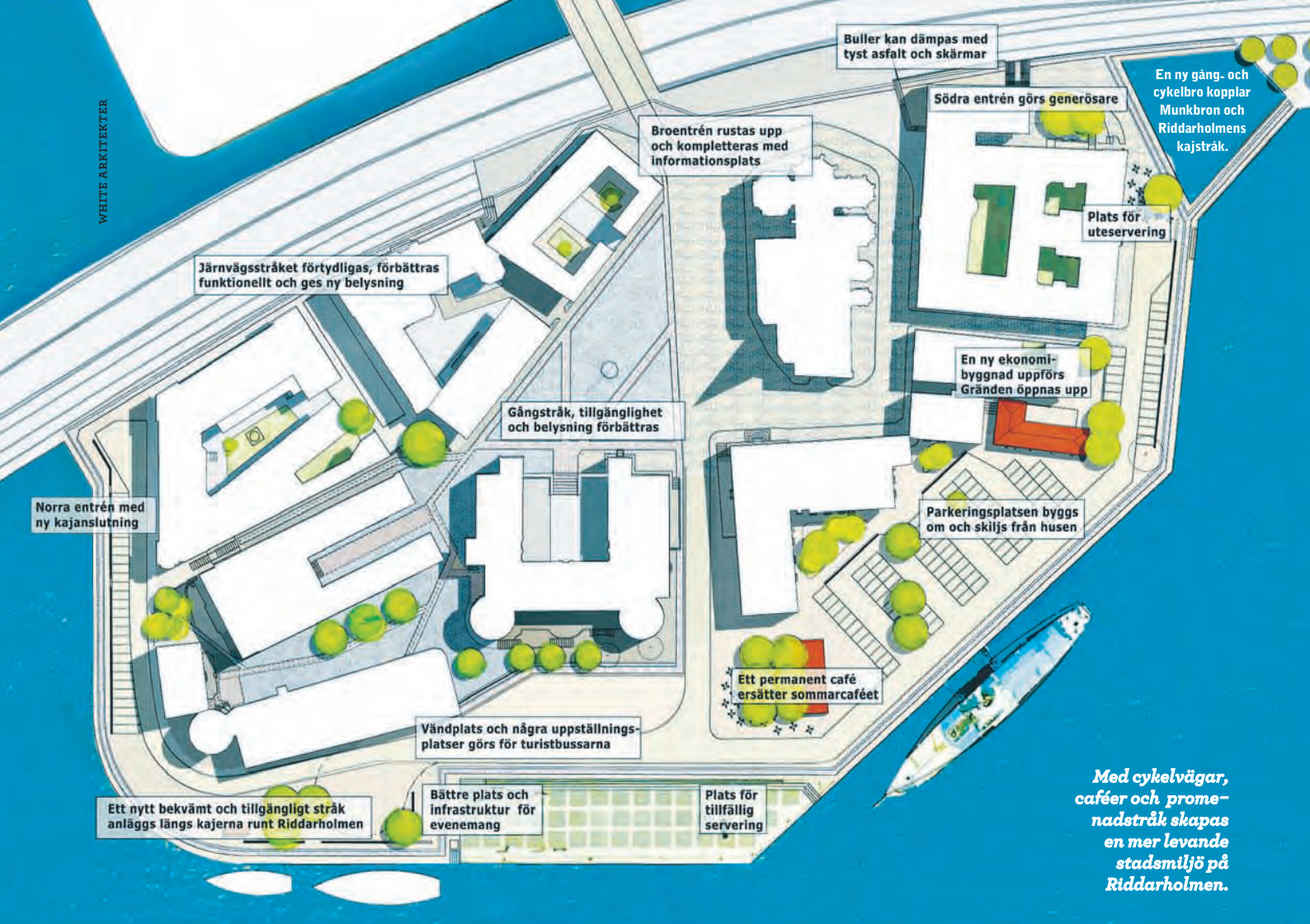
Patetiken i skrifterna var stor när Lindeberg beskriver sitt fallna huvud som det första i en revolution där majestätet, »blek och bäfvande« ska åse hur en tacksam nation såg frihetens träd växa ur det spillda blodet.

Inne i Stockholm var Anders Lindeberg en idol. Skriverierna mellan honom och olika ämbeten trycktes som nyhetsmaterial och sålde som smör i bokhandlarna. Hans Samlade arbeten blev en bestseller, men tiden började rinna ut. Den 20:e oktober, knappt tre veckor innan bilan skulle falla, utfärdade kungen något desperat en allmän amnesti för politiska fångar för att fira sin ankomst till Sverige 24 år tidigare. Den sturske Lindeberg vägrade såklart.

Men han var bara en inlåst människa och det krävdes tillsist simpelt lurendrejeri för att bli av med honom. Enligt sägnen lockades han ut ur cellen för att en person ville prata med honom utanför fängelsemuren, men när Lindeberg kom ut slogs dörren igen bakom honom och låstes inifrån. Den dova smällen i detta antiklimax var också avslutningen på Lindebergs politiska laddning. »Sedan han gick miste om att halshuggas, har han förlorat all popularitet. Det var synd om den mannen: han kunde ha blivit någonting efter döden. Han, som stod så vacker för svenska folkets imagination, är nu bara ful, och ingenting mer«, var Carl Jonas Love Almquist ganska råa sammanfattning av historien.

Anders Lindbergs teaterpassion fanns kvar och han sökte nya tillstånd för att driva privatteater. Åtta år efter dödsdramsmatiken, i november 1842, kunde han öppna »Nya Teatern«. Verksamheten gick tyvärr dåligt och redan efter två år fick Lindeberg lämna teatern till borgenärerna. Men teatern drevs vidare i omgångar och lever i dag storstilat vidare som Dramaten i Stockholm. Anders Lindeberg skrev vidare om politik och historia, stred en smula mot kung Oscar I, författade romaner som i dag är totalt bortglömda.

Med huvudet fortfarande på axlarna dog han en naturlig död 1849 och ligger begravd på Hedvig Eleonoras kyrkogård. Men det där högspända halvåret 1834, då hela riket andlöst inväntade giljotinens verk och frihetens pris, var Anders Lindeberg Sveriges mest hårdnackade man. \*



*Med cykelvägar, caféer och promenadstråk skapas en mer levande stadsmiljö på Riddarholmen.*

# Riddarholmen lever upp

RIDDARHOLMEN ÄR STOCKHOLMS minsta stadsdel och ganska anonym för stadens invånare. Få känner till dess unika historia och sagolika miljö. Statens fastighetsverk vill nu få fler att upptäcka denna spännande kulturskatt genom att utveckla Riddarholmen.

SFV har tagit fram ett förvaltningsprogram som ska göra Riddarholmen mer tillgänglig för stockholmare och turister. Visionen tar sikte på hur holmen ska upplevas om tio år. I arbetet ingår bland annat att förstärka och göra den yttre miljön mer välkomnande för besökare och hyresgäster genom belysning, cykelvägar och promenadstråk. Det planeras för ett infocenter och åretruntcafé. I planerna ligger även möjligheterna att förbättra för fler evenemang genom flerfunktionella ytor.

Lena Myreliid-Knöös på Statens fastighetsverk är förvaltare på Riddarholmen. Hon har en vision om Riddarholmen som en plats med mer liv och rörelse.



SFV, ALEXANDRU BABOS

– Det har i flera år funnits ett önskemål om att utveckla Riddarholmen till en levande plats i staden. En plats där besökarna kan uppleva kultur, evenemang och samtidigt njuta av den spännande historiska miljön, säger Lena Myreliid-Knöös.

– I dag präglas ön mycket av myndigheterna och dess verksamheter. Det ska vi värna om, men samtidigt utveckla tillgängligheten även för allmänheten.

Som ett första steg i arbetet har Statens fastighetsverk inlett diskussioner med olika företrädare för Stockholms stad och Banverket för att förbättra miljön för gång- och cykeltrafiken till och från Riddarholmen.

– Med visionen hoppas vi åter locka stockholmarna och andra besökare tillbaka till Sveriges och Stockholms historiska kärna, säger Lena Myreliid-Knöös.

SOFIA ERIKSSON, INFORMATÖR, SFV



*Under de senaste femhundra åren har Svartsjö slott både varit medeltida stenhus, tvångsanstalt och, som i dag, mönsterbildande rokokoslott. Om vårvintrarna är platsen populär för bröllop.*



# Kungligt LUST- SLOTT *får japanska influenser*



← Peter Forsberg är japansk sushikock.  
↓ Yoko Hosokai arrangerar blommor.  
Krögarparet Marina och Joakim Lundblad. →



*Carl Hårleman skapade Svartsjö slott på 1730-talet. Nu är det ett populärt brölloppslott där krögarparet Joakim och Marina Lundblad bjuder till fest i stram rokokomiljö.*

TEXT & BILD MONICA STRANDELL *frilansjournalist*

DET ÄR VÅRVINTER OCH SVARTSJÖ slott breder majestätiskt ut sig längs Svartsjöviken omgivet av en park med ekar från medeltiden. Trakten har varit befolkad sedan järnåldern. Landskapet är skyddat enligt naturvårdslagen och hit söker sig näktergal, steglits, kattuggla, rördrom och fiskgjuse.

Lugnet som breder ut sig i parken står i bjärt kontrast till den febrila aktivitet som råder innanför slottets väggar. Från slutet av januari och månaderna framåt är det en hektisk tid för vinterbröllop. Det är också en tid då företag

och organisationer kan ordna möten för sina medarbetare och kunder.

Marina och Joakim Lundblad är nya hyresgäster på Svartsjö slott sedan 2007. I den sparsmakade 1700-talsmiljön vill de erbjuda en blandning av japansk mat- och mötesfilosofi och svensk avskalad rokoko från Hårlemans tid.

Ett bröllop för 91 personer stundar. Marina Lundblad är i full färd med städningen; som entreprenör och hyresgäst och en bakgrund som restaurangchef har hon ett helt register av

arbetsuppgifter, långt ifrån glamorösa men alla med sikte på att brudparet och brölloppsgästerna ska få ett minne som överträffar det mesta.

–Trenden är att man ska gifta sig, gärna stort och konservativt. Vinterbröllop är ett sätt att få ett annorlunda bröllop i en unik miljö. De som vänder sig till oss väljer ofta en lördag i februari eller mars och kan vara ganska säkra på att få äga den månaden i sin bekantskapskrets. Här blir det aldrig trångt, alla vistas inomhus vilket håller ihop festen. Det finns en enorm magi i



*I dag präglas både  
mat och inredning  
på Svartsjö slott av  
en japansk känsla.  
Inspirationen hämtar  
hyresgästerna från  
konst, mode och  
fotografi.*

# Hårleman för in naturen i rummet, vilket är en mycket japansk tanke



Carl Hårlemans arkitektur finns väl bevarad efter restaureringen, som stod klar 2002. Känslan passar de japaninspirerade hyresgästerna bra.

naturen. Med snö och mörker, ljuslyktor och flammande eldkorgar skapas dramatik, berättar Marina Lundblad.

Slottet har 2 400 kvadratmeter golvtilljor från slottets begynnelse som ska dammsugas och såpskuras. Enbart undervåningen tar minst 16 timmar att städa. Bara timmarna innan bröllopsgästerna anländer måste rummen gås igenom med fuktig trasa, spindlarna är kvicka på att spinna nät.

Medan brudparet fotograferas av en bröllopsfotograf och förbereder sig för vigseln i italienska salongen står en handfull medarbetare i ett mindre rum intill matsalen för att putsa alla glas, duka och göra blomsterarrangemang.

Första oktober 2008 öppnade Lundblads lunchrestaurangen Fincan i Svartsjöanstaltens före detta centralkök snett över vägen. Det stod tomt sedan det inrättades mindre kök på anstalten för att de intagna ska få lära sig laga mat själva. Med en kapacitet för matlagning till ett helt regemente löser köket de flesta problemen med middagarna på slottet.

Slottsarkitekten Carl

Hårleman ritade aldrig in något kök i själva slottet.

– Maten tillagades från början under bar himmel eller på närliggande gårdar, berättar Helena Tallius Myhrman som är slottsarkitekt på Svartsjö sedan 1994 och ansvarig för det stora restaureringsarbetet som blev klart 2002. Kung Fredrik I och drottning Ulrika Eleonora ville ha ett lustfyllt och lättsamt sommarviste där de kunde umgås under mindre ceremoniella former, men hit bjöds också ryska och engelska ministrar för att delta i jakten.

Den 7 juni 1760 konstaterade Carl J Cronstedt i ett »ödmjukt

memorial«, ett handskrivet brev som finns bevarat på Kungliga Biblioteket i Stockholm, att bristfälligheter på slottet hade blivit lagade. Men »däremot är detta slätt så alldeles utan alla bekvämligheter för häfshushållningen att när Deras Majestäter vistas där på orten kokning och matredning måtte förrättas under bar himmel samt häfbetjeningen inqvarteras på windar eller i bondgårdar i negden...«. Cronstedt ansåg att det var nödvändigt att de båda stenflyglarna, som framlidne Öfverintendenten baron Hårleman hade ritat, måste komma i »wärcställighet så snart de dertill ärforderlige penningesummor kunna åstadkommas«.

På 1760-talet byggdes friliggande flyglar, däribland en köksflygel, men de revs redan på 1820-talet.

Mat och drycker transporteras numera med lastbil till slottet de hundratalet meterna från Fincan. Allt sker diskret och brudpar med gäster märker inte så mycket av allt arbete som läggs ned bakom kulisserna. Allt måste vara perfekt. En av dem som samordnar allt och ser till



## HITTA TILL SVARTSJÖ SLOTT

**Med bil:** Följ skyltning mot Ekerö. Håll höger på Ekerövägen. Sväng höger i rondellen. Fortsätt 10,8 kilometer på Färentunavägen. Sväng höger in på Svartsjövägen. 400 meter fram syns Svartsjö slott.

**Kollektivt:** Tag tunnelbanans gröna linje mot Hässelby strand. Vid Brommaplan, byt till anslutande buss 318 mot Jäsängen. Kliv av vid hållplats Svartsjö slott.

att brudparets önsknings förverkligas är restaurangchefen Robert Kingbrandt som också är erfaren kock. Sopranen Anette Stridh har anställts för att arbeta med musikarrangemang och upplägget av vigslar. Hon rycker in när glasen behöver putsas.

Musik är vid sidan av mat och miljö ett annat tema i slottets verksamhet. Hösten 2007 var det premiär för operan Tre drottningar med tre sopraner, varav en var Anette Stridh i rollen som Katarina Stenbock. Den handlar om ett möte mellan de tre drottningarna i Vasaborgen vid Svartsjö slott år 1582. Den regerande drottningen Katarina Jagellonica, gift med Johan III, bjöd in sin svärmor Katarina Stenbock, änka efter Gustav Vasa, och sin svägerska Karin Månsdotter, änka efter Erik XIV, till gästbud vid Svartsjö slott under tre dagar. Förmodligen skulle de reda ut gamla tvister och att säkra en tronföljd som innebar att Vasaätten behöll makten över det svenska riket.

Från många års studier i japansk mat och kultur har Joakim Lundblad hämtat

inspiration till möteskonceptet Umami på Svartsjö slott. Han var tidigare matutvecklare och kökschef på den japanska spa-anläggningen Yasuragi Hasseludden i Nacka, men har också en klassisk kockbana från Operakällaren, Fjäderholmarnas krog och andra kvalitetskrogar bakom sig.

– Vi har en japansk filosofi på vår mat här, men använder ofta skandinaviska råvaror, gärna närodla. Umami är den femte grundsmaken. Umami är känslan av att vilja ha mer, att få energi istället för att ta, säger Joakim Lundblad.

Öppnandet av lunchrestaurangen Fincan var ett sätt att knyta till sig personal som kan arbeta dagtid och finnas redo när det vankas till bröllop. Ganska snart överträffades förväntningarna på antalet lunchgäster. Det saknades helt enkelt ett lunchställe i trakten och Fincan är en enkelt inredd och ekologiskt inriktad restaurang med fokus på högkvalitativ svensk mat, ibland med en japansk influens.

Fincans kökschef Peter Forsberg beskrivs som en av Sveriges ledande sushikockar efter att ha gått i lära i tio år hos en mästare för att bli Itamash Itamae, äkta japansk sushikock. Han arbetade ihop med Joakim Lundblad i fem år på Yasuragi.

– På Fincan gör vi enkel välagad husmanskost, kalops ena dagen och Asien-tema nästa. Vi har ganska många byggare som kommer hit och åter, de vill ha lite mera råbarkat, inte så fancy. På torsdagarna kommer både blåstäl-lena och barnfamiljerna för att äta sushi, säger Peter Forsberg, som fortfarande har en lång hårsvans till minne av sin tid som japansk kocklärling, då han inte fick klippa sitt hår på tio år.

**S**lottets förvaltare Rolf Karlsson på Statens fastighetsverk har förmedlat kontakterna med kriminalvården på Svartsjöanstalten tvärs över vägen.

– De har ekologiskt jordbruk och odlar i växthus på anstalten. Åt oss på Svartsjö slott, odlar de bland annat den japanska kryddörten shiso, som är släkt med mynta och används både i japansk och europeisk matlagning. Vi köper all ved från anstalten också. Statens fastighetsverk har gjort ett fantastiskt miljöarbete, när det exempelvis gäller uppvärmningen med flispanna. Vi behöver inte ha dåligt samvete när vi sitter i värmen på ett 1700-talsslott.

– Men vi tänker oss för, stänger dörrarna till de svalare trapphusen, säger Marina och Joakim Lundblad.

Långsamhet och tystnad är andra epitet från japansk filosofi som slottsmiljön kan bilda en bakgrund till.

– Övervakningen på slottet lämpar sig för vårt möteskoncept för företag som inte vill ha



Joakim Lundblad med storfångst att laga till i Fincans kök medan borden dukas till bröllop i matsalen.



# Vi vill ge seende-service som stimulerar till kreativa möten och smakupplevelser

en konventionell konferensmiljö. Vi vill ge »seende-service« som stimulerar till kreativa möten och smakupplevelser som ger energi, säger Marina Lundblad, också erfaren restaurangchef och källarmästare.

Hennes inspiration kommer sällan från kolleger inom restaurangnäringen, snarare från andra världar som konst, mode, fotografi. Joakim har lärt sig umami och andra smaker under resor och besök i Japan på allt från det enklaste värdshus till det mest exklusiva hotellet vid foten av berget Fuji. Tillsammans har paret Lundblad också gjort kokböcker och en ny är på gång.

– Vi arbetar utifrån hjärta och känsla, också en asiatisk tanke, säger Marina Lundblad som även föreläser och utbildar kunder och kolleger i japansk och asiatisk kultur.

Joakim Lundblad anser att den japanska filosofin är lätt att applicera på Svartsjö slott. Hur konstnärligt Carl Hårleman har utfört ritningarna av lustslottet med rumslösningen och förhållandet till naturen blir särskilt tydligt i italienska salongen. Med dubbel takhöjd och dubbla fönsterrader skapas generösa insläpp av dagsljus.

– Man ser hur träden på ena sidan möter upp parken på den andra sidan. Hårleman för in naturen i rummet, vilket är en mycket japansk tanke.

Snart är tiden inne för vigseln i italienska salongen och därefter blir det middag i matsalen, tidigare biljardrummet, med enbart levande ljus.

Marina och Joakim Lundblad njuter av att se hur sensuellt dagsljuset faller in i rummet. När solen går ned färgas de hantverksmässigt gjorda tapeterna, hopsydda med linnetråd och med handmålade spirituella blomster, av flödande guld.

– Vi använder aldrig elektrisk belysning i matsalen. I skenet av stearinljusen i matsalen blir människor som vackrast. \*



## FÖRVALTARENS VISION

»Svartsjö slott har en spännande historia, först som kungligt lustslott och sedan som fängelse fram till 1966. Slottet har dessutom en mycket intressant park eftersom ingen brydde sig om den under många år, vilket gör att det i dag finns sällsynta växter som vildtulpan, nunneört och ramslök för att nämna några. Jag hoppas att vi i framtiden kan fortsätta att utveckla fastigheten tillsammans med våra hyresgäster. På lång sikt skulle jag vilja göra det möjligt att övernatta på slottet, det skulle locka hit fler konferenser och fler bröllop.«  
Rolf Karlsson, Förvaltare Svartsjö slott

## 470 ÅR MED SVARTSJÖ SLOTT

### 1540

Efter att ha byggt om ett medeltida stenhus till ett befäst hus med rundtorn, inrättade Gustav Vasa ett myntverk. Därefter blev anläggningen en renässansborg med rund, inre borggård. I anslutning till borgen inrättades en lustträdgård och en djurgård för kungliga jakter.

### 1600-talet

En barockpark med strikt kvartersindelning anlades.

### 1687

Borgen brann ned till grunden. Endast rester av källarvåningen blev kvar.

### 1700-talet

Gångvägar anlades innanför vallgraven. Den senare är idag torrlagd.

### 1734

Arkitekt Carl Hårleman fick i uppdrag att rita ett jaktslott åt kung Fredrik I och drottning Ulrika Eleonora d. y. Förebilden var fransk rokoko.

### 1739

Slottet stod klart. Det blev då mönsterbildande för svensk herrgårdsarkitektur.

### 1770-talet

Arkitekt Carl Fredrik Adelkrantz fick av kung Adolf Fredrik och drottning Ulrika Lovisa i uppdrag att rita en tillbyggnad till slottet.

### 1700-talets slut

Svartsjö beboddes sporadiskt och då mest under jakttider.

### 1820

Planer fanns på att göra en »invalidinrättning« i slottet. Detta genomfördes inte, men bidrog till att byggnaden tömdes på all fast och lös inredning.

### 1891

Svartsjö gjordes, med Oskar II:s medgivande, om till »tvångsarbetsanstalt«. 337 celler med plåtväggar och gallerdörrar inreddes.

### 1966

Anstalten stängdes. Några år senare revs fängelsemurarna samt byggnader och inredning från anstaltstiden.

### 1995–2002

En stor restaurering pågick, där Hårlemans arkitektoniska avsikter och slottets grammatik, rum och rumssamband lyftes fram, pågick. En av fängelsecellerna rekonstruerades.

### 2010

Slottsarkitekt är Helena Tallius Myhrman. Rolf Karlsson, Statens fastighetsverk, är förvaltare.





## I skönhetsens tjänst

**Anders Bodin, kulturarvsspecialist vid Statens fastighetsverk, har utsetts till ordförande i Stockholms stads skönhetsråd.**

Han är ledamot i Skönhetsrådet sedan 2004. Nu har han av sina rådskollegor valts till ordförande.

**Varför behövs ett skönhetsråd?**

– Man kan tycka att det är en ålderdomlig institution, grundad 1918 för att skydda Stockholms vattenytor och gröna struktur. Men rådet fungerar som en kvalitetssäkring för stadens ledning. Vår huvudsakliga uppgift är att värna det långsiktiga mot dem som vill bygga en stad kortsiktigt.

**Hur jobbar ni?**

– Alla detaljplaner och bygglov av

intresse passerar oss och vi svarar som remissinstans. Rådet har två möten i månaden och vi tittar på alla de platser som ska behandlas vid mötena. Vi har även ett kansli med tre heltidsanställda mycket kompetenta kulturvetare.

**Vilka är de hetaste Stockholmsfrågorna just nu?**

– Hetast är framförallt utformningen av Slussen. Det är fantastisk plats, ett andrum mellan det täta Södermalm och det täta Gamla Stan, som dessutom har kontakt med både Mälaren och Saltsjön. Det stora luftrummet får inte byggas igen och därför är vi kritiska till förslaget med åtta höga byggnader vid vattnet som skulle stänga utsikten. En annan stor fråga är bebyggelsen

vid Norra Station. Det är bra är att man däckar över motorleden, men man har en så hög exploatering så att gårdarna blir så små att de kan liknas vid ljusschakt. Det kan inte bli en bra boendemiljö.

**Vad gör Statens fastighetsverk just nu för att förbättra stadslivet i Stockholm?**

– Främst arbetet med att skapa ett mer levande gatuliv i de elva regeringskvarteren genom stadsbebyggelseprojektet Nya Klara. Där bygger vi bland annat på husen för att frigöra bottenvåningarna för större butikslokaler. Vi ser också på möjligheten att skapa fler bostäder i city. En bra stad är omöjlig utan en blandning av funktioner.

### KRONPRINSENS MONUMENT FÅR NYTT GULD

I år är det 200 år sedan kronprins Karl August föll av hästen och dog på skånska Kvidingehed, ett stenkast från Tommarps Kungsgård. Det uppmärksammas med ett jubileum i maj 2010.

I samband med detta ser Statens fastighetsverk över monumentets stenfasad och fyller i dess inskriptioner med bladguld.

Renoveringen beräknas vara klar i maj lagom till jubileumsfirandet.

Prins Karl August var Karl XIII förste adoptivson. Han var mycket omtyckt av



LARS JÖNSSON

folket och hans död ledde till att Axel von Fersen lynchades av pöbeln på grund av falska rykten om att han skulle ha varit inblandad i prinsens död.

### SWEDISH GAME FAIR PÅ TULLGARN

Sveriges största mässa för jakt- och friluftsjaktintresserade, Swedish Game Fair, hålls vid Tullgarns slott den 28–30 maj. Slottet är öppet för visning och i den engelska parken samsas ett hundratal utställare, där SFV visar sina jakt- och fiskeerbjudanden. I Slottsarenan arrangeras hund- och fiskeuppvisningar. Dessutom erbjuds barnpassning.

– Med våra ledare får ungdomar över sju år skjuta lerduvor och fiska regnbåglax som vi har planterat in i Tullgarns damm, säger Torbjörn Larsson, mässchef.



### STIPENDIUM SOM FRÄMJAR BYGGKONST

Högskolestuderande, doktorander, forskare eller praktiskt verksamma inom arkitekturområdet kan söka stipendium för »främjande av den svenska byggkonstens utveckling« från Helgo Zettervalls fond. Sista ansökningsdag är den 21 maj. Läs om stipendiet på [www.sfv.se](http://www.sfv.se).

# Kulturvärden har bestått och utvecklats!

**N**är jag tillträdde som generaldirektör och chef för Statens fastighetsverk (SFV) 2003 hade min första ledare i Kulturvärden rubriken Kulturvärden består och utvecklas. Jag skrev där att jag med stort intresse tagit del av den alldeles utmärkta tidskriften Kulturvärden och att min ambition var att inte bara försvara den väl etablerade positionen utan att tidskriften även skulle utvecklas och få en ökad spridning. Jag kan konstatera att en hel del hänt under de gångna åren som har gjort att både spridningen och läsvärdet har ökat. Uppskattningen från läsare som jag möter är mycket stor. Den nyligen gjorda läsarundersökningen visar också ett mycket gott helhetsbetyg.

Kärnan med mycket kunniga skribenter och ett utmärkt redaktionsskap i kombination med en fantastisk guldgruva att ösa ur är naturligtvis grundläggande för initierade och intressanta nedslag i vårt nationella kulturarv och även andra delar av det fastighetsbestånd som SFV förvaltar. Detta i kombination med förändrad och mer lättillgänglig layout 2004 har gjort att Kulturvärden har blivit ännu mer attraktiv. I och med detta nummer tas ett nytt steg i utvecklingen av tidskriften som jag hoppas ska locka allt fler att ta del av allas vår gemensamma egendom.

I min andra ledare i Kulturvärden 2003 angav jag att utvecklingen av SFV till att vara en allt mer professionell förvaltare av det nationella kulturarvet var en central utgångspunkt för mitt arbete. Ett mycket viktigt steg togs i det avseendet i och med att jag inrättade Kulturarvsenheten. Det var en klar markering både inåt och utåt att kulturarvsfrågorna och hanteringen av dessa är av helt avgörande betydelse för hur väl SFV ska kunna leva upp till att vara det nationella

kulturarvets förvaltare. I visionen slås fast att SFV inte bara ska vara ett nationellt och internationellt föredöme utan även ett välkänt sådant.

**J**ag upplever tydligt att SFV har fått en mycket stark ställning när det gäller att på ett trovärdigt sätt göra de grannliga avvägningar som måste till när flera hundraåriga kulturmiljöer ska bevaras, utvecklas och anpassas till nya krav som ställs både på verksamhet som bedrivs i dessa miljöer och på fastighetsförvaltningen som sådan. Det arbetssätt, som numera tillämpas med vårdprogram som bas, obligatorisk kulturarvsutbildning och bland annat slottsarkitektfunktionen, är delar i den kvalitets-säkring som ska göra det möjligt för SFV att verka i ett system med egenkontroll och inte behöva vara ställd under detaljtillsyn. Det är naturligtvis en betydelsefull uppgift för

Kulturvärden att förmedla allt det professionella arbete som SFV utför i dessa avseenden.

Under de nu dryga sju år som jag skrivit ledare i Kulturvärden har fokus varit just på frågeställningar som hänger samman med SFV:s förvaltning av det nationella kulturarvet. Många av frågeställningarna finns i hög grad kvar och kommer säkert att föranleda en och annan ledare även i fortsättningen. För min del är dock denna ledare den sista. Jag vill framföra mitt stora tack för den mycket stimulerande tid som varit och önskar både den nye ledarskribenten och tidskriften som sådan all lycka i framtiden. Jag kommer att fortsätta vara en mycket intresserad läsare!

Adjö och farväl!

Bo JONSSON  
Generaldirektör



General-  
direktör  
Bo Jonsson  
önskar alla  
lycka till.

MELKER DAHLSTRAND

POSTTIDNING B

RETURADRESS Box 2263, 103 16 Stockholm

*Prenumerera på Kulturvärden.*

*Mot en expeditions- och portoavgift på 140 kronor*

*får du fyra nummer av Kulturvärden.*

*Ring 08-696 70 00 och beställ din prenumeration.*

 STATENS  
FASTIGHETSVERK



Statens fastighetsverk  
bjuder in till

# Riddar holms dagarna

12-13 juni, kl 11-17  
Fri entré. Läs mer på

[www.sfv.se](http://www.sfv.se)